

Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeyleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi¹

The Investigation of the Relationship between Internet Addiction and Problem Solving Skills of High School Students In Terms of Several Variables

Müge Yüksel, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimler Bölümü, Rehberlik Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Öğretim Üyesi*, muge.yuksel@marmara.edu.tr
Emre Yılmaz, *Psikolojik Danışman*, danismanemreyilmaz@gmail.com

ÖZ. Bu araştırmada, lise 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler (cinsiyet, yaş, okul türü, ekonomik düzey, internet kullanım amacı ve internet kullanım süresi) açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ili Ümraniye ilçesindeki 1 Anadolu Lisesi, 1 Genel Lise ve 2 Meslek Lisesinden seçkisiz örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme kullanılarak seçilen 400 lise 9. ve 10. sınıf (197 kız, 203 erkek) öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada, Young (1998) tarafından geliştirilen ve Bayraktar (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "İnternet Bağımlılığı Ölçeği" ile Heppner ve Peterson tarafından (1982) geliştirilen "Problem Çözme Envanteri" kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme beceri puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin cinsiyete, ekonomik düzeye, internet kullanım amacı ve süresine göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, internet bağımlılığı, problem çözme becerisi, lise öğrencileri

ABSTRACT. The aim of this research is to investigate the relationship between internet addiction and problem solving skills of high school students (9th and 10th grade) in terms of several variables (sex, age, school, economic level, and internet intended purpose and internet exposure time). Research sample is composed of 400 high school students (9th and 10th grade / 197 girls and 203 boys) chosen from 1 Anatolian High School, 1 General High School and 1 Vocational High School which are located in Ümraniye district in İstanbul by quota sampling method of random sampling method. In this research, "Internet Addiction Scale" is used which is translated by Bayraktar (2001) and originally developed by Young (1998). Also "Problem Solving Inventory" is used which is developed by Heppner and Peterson (1982). According to the results, there is positive relationship between high school students' internet addiction and problem solving skills. Students' internet addiction is differentiated to their sex, economic level, internet intended purpose and exposure time.

Keywords: Internet, internet addiction, problem solving skills, high school students

SUMMARY

Purpose and Significance: Although internet makes life easier, the pathologic overuse of the internet causes a new addiction known as internet addiction that has emerged as a result of its unexpected proliferation. Adolescents make up the most susceptible group to this addition. On account of the decrease in the opportunities enabling young individuals to meet people with the same interests, they meet their needs of keeping in touch with people sharing the same opinions, feelings and thoughts by participating in the virtual chats and the virtual communities. One way to deal with internet addiction might be to concentrate on the activities aiming to boost young people's personal development. Therefore, it can be argued that the adolescents with effective problem solving skills can protect themselves from the negative effects of the internet. Individuals with problem solving skills are aware of the difficulties of life, can think critically, produce alternatives, and can make appropriate decisions. Problem solving skills can be regarded as a

¹ Bu çalışma 26-28 Mayıs 2014 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen 3. Uluslararası Eğitim ve Danışmanlık Kongresinde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

variable which can affect the internet addiction levels of young individuals. For that reason, this study aims to investigate the relationship between the internet addiction levels of high school students and their problem solving skills.

Methodology: The relational screening model, which is a type of general screening model, was used in this research study. The internet addiction level is the dependent variable. On the other hand, the independent variables are problem solving skills, gender, type of school, age, perceived economic conditions, the reasons and the duration of using internet. The participants of this study are 9th and 10th grade high school students enrolled at schools in the Ümraniye district of the İstanbul province in the 2012-2013 academic year. 400 9th and 10th graders (197 female, 203 male) were selected through stratified sampling which is a random sampling method.

Results: In this study, a positive significant relationship was found between students' internet addiction levels and their problem solving scores. Therefore, it can be stated that students with higher levels of internet addiction have lower levels of problem solving skills. The results also revealed that the internet addiction levels of the boys are higher than the internet addiction levels of the girls. In addition, it was found that students with higher economic conditions are more addicted to internet than the group with middle economic condition. Moreover, it was revealed that students who use internet for games and communication-chat are more addicted to internet than the students who use it to search information. Finally, it was found that as the duration of internet use increases, the internet addiction level increases.

Discussion and Conclusions: It can be thought that rapid urbanization is a risk factor negatively influencing internet addiction and problem solving skills. Therefore, in addition to urbanization, good city planning, which gives children and youngsters the chance to socialize with each other, is vital. Especially it is advisable to encourage the relationship between parents and their children, and parents should be encouraged to talk to their children instead of imposing strict restrictions and giving punishment to lessen the time they spend in the internet or in the internet cafes. All these approaches can be regarded as ways to reduce the negative effects of internet on problem solving skills.

GİRİŞ

Modernleşme süreci ile birlikte, her geçen gün insan hayatına yeni ve farklı açılımlar yaratan teknolojik gelişmeler dâhil olmaktadır. Bu gelişmeler, bireysel açıdan gelişimi ve değişimi desteklerken, süreç içerisinde insan hayatının ayrılmaz parçası haline gelmeye başlamıştır. Söz konusu gelişmelerden bir tanesinin de internet olduğu söylenebilir. İnternet, bilgisayar sistemleri ile birbirlerine bağlı olan ve dünya çapındaki yaygın olarak kullanılan, sürekli büyüyen bir iletişim ağıdır (Özen, Gülaçtı ve Çıkkılı, 2004). Günümüz gelişmiş teknolojilerinden olan bilgisayar ve internet kullanımının yaşamımızda istenilen bilgiye anında ulaşabilme, bilgi paylaşımını sağlayabilme gibi getirdiği kolaylıklar yanında çok sık kullanımından kaynaklanan birçok problemi de beraberinde getirmekte olduğu bilinen bir gerçektir (Cengizhan, 2005). İletişimi kolaylaştırmasına rağmen internetin tahmin edilenden de hızlı yaygınlaşması patolojik aşırı kullanıma ve yeni bir bağımlılık türü olarak nitelenebilecek internet bağımlılığına yol açmaya başlamıştır (Arısoy, 2009).

İnternet bağımlılığı terimini ilk kez 1996 yılında Goldberg tarafından ortaya atılmıştır (Üneri ve Tanıdır, 2011). Young (1996) problemleri internet kullanımını psikiyatrik bir rahatsızlık olarak tanımlamıştır. Literatürde son yıllarda internet bağımlılığı üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda internet bağımlılığının yaş, cinsiyet, kişilik özellikleri ve internet kullanım miktarı gibi değişkenler açısından incelendiği görülmektedir (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; Davis, 2001; Tsai ve Lin, 2003; Beard, 2005; Watson, 2005; Chou, Condron ve Belland, 2005; Yang ve Tung, 2007; Yen, Ko, Yen, Chen, Chung ve Chen, 2008). Ayrıca düşük özgüven (Armstrong, Philips ve Sailing, 2000), akran baskısı ve algılanan sosyal destek (Esen, 2007), yalnızlık (Esen, 2010) ve depresyon (Bayraktar, 2001; Kim ve diğerleri, 2006; Yang ve Tung, 2007) ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışan araştırmalarla da karşılaşılır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) tarafından (2012) yılı Nisan ayında gerçekleştirilen Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre; Türkiye genelinde hanelerin %47,2'si evden internete erişim imkânına sahip olduğu, bu oranın 2011 yılının aynı ayında %42,9 olduğu belirlenmiştir. Bilgisayar ve internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubunun 16-24 yaşları arası olduğu tespit edilmiştir. İnternet kullanımının en yaygın olduğu yaş grubu, TUİK (2013) verilerine göre, ülke nüfusunun %16,6'sını oluşturmaktadır. Tüm yaş gruplarında erkeklerde daha yüksek internet kullanımı olduğu belirtilmektedir. Arısoy (2009), Öztürk ve ark. (2007), Tsai ve Lin (2003) ile Chou, Condron ve Belland (2005) internet bağımlılığının genç kullanıcılar da daha fazla olma ihtimalini vurgulayarak, gençler üzerinde bu konuda çalışmaların yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Ergenler internete bağımlı hale gelmeye en yatkın guruplardan biridir. Alan yazına göre 12-18 yaş dönemi internet bağımlılığında çok kritik bir dönemdir (Tsai ve Lin, 2003; Şendağ ve Odabaşı 2007). Karaca (2007), genç bireyin gerçek yaşamda ortak ilgilere sahip kişilerle bir araya gelme imkânlarının azalması nedeniyle kendisiyle aynı fikir, duygu ve düşünceleri paylaştığı bireylerle bağlantı kurma ihtiyacını sanal sohbet ve sanal topluluklara katılarak sağlamaya çalıştığını belirtmektedir. Günüş (2009) bu sosyalleşme unsurlarının internet bağımlılığı için bir risk faktörü olduğuna dikkat çeker. İnternet bağımlısı bireylerin, bağımlı olmayan bireylere göre daha çok çevrimiçi oyunları tercih ettiklerini belirtir. Ergenlerin en belirgin özelliklerinden birisi de merak duygusudur. İnternet ise onların merakını giderecek her türlü bilgiye erişim kolaylığı sağlamaktadır (Gürcan, 2010). Günüş'e (2009) göre, bireylerin bağımlılık kazanmasında madde kullanımında herhangi bir kontrol ve sınırlılığın bulunmaması tetikleyici rol üstlenmektedir. Ayrıca maddeye erişim fırsatı da bağımlılığın oluşmasında önemli bir öğedir. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde internete erişiminin yaygınlaşması (ev, okul, internet kafe, internet destekli telefonlar) ergenlerde bağımlılık riskini arttırmaktadır.

Günümüzde endüstrileşmenin artması ve teknolojinin hızla gelişmesi, bireyi yeni ve artan problem durumlarıyla karşı karşıya bırakmaktadır. Hem kişisel, hem sosyal, hem de sağlık ve iş problemlerini çözmek zorunda kalan birey bu problemlerini çözdükçe kendine güveni artacak ve yeni problemleri çözebilecek gücü kendinde bulabilecektir (Taylan, 1990). Problem çözme becerisi, insan yaşamının tümünde etkili olan ve basitten karmaşığa bütün etkinliklerde yer alan önemli bir yaşam becerisidir. Bireylerin karşılaştıkları sorunlar, bazen basit eylemlerle, bazen oldukça yoğun bir düşünme ile bazen ise sahip oldukları yeteneklerle çözülebilir (Gülşen, 2008). Kişilerarası ilişki kurma becerileri gelişmiş, aile içi ilişkileri sağlıklı olarak nitelendirilebilecek bireylerin internet bağımlılığı ile mücadelede başarılı olabildiği ve daha az problem davranış gösterdikleri bazı araştırma bulgularında yer almaktadır (Park, Kim, Lee, 2014; Gül, Yurt, Bulduk, Atagöz, 2014).

İnternet bağımlılığının gençler üzerindeki yaygınlığı ve aşırı kontrolsüz, amacı dışında ve bilinçsiz kullanımı yönü ile yarattığı olumsuz faktörlerden (kişisel becerilerin gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesi, sosyal gelişimin gerilemesi, özgüven düşüklüğü, sosyal kaygı ve saldırganlık davranışının fazla olması) dolayı gençlerin risk altında olduğunu söylenebilir (Tarı Cömert, Kayıran, 2010; Gençler, 2011; Moreno ve Kolb, 2012; Fuat ve Him, 2013). Literatürde söz konusu olumsuz faktörlerin ve internet bağımlılığının nedenleri ile olası çözüm yollarını inceleyen pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda daha çok kişilik özellikleri, özgüven, depresyon, yalnızlık gibi değişkenlerin incelendiği görülmüştür (Sparrow ve Griffiths, 1997; Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; Davis, 2001; Tsai ve Lin, 2003; Beard, 2005; Watson, 2005; Chou, Condron ve Belland, 2005; Yang ve Tung, 2007; Yen, Ko, Yen, Chen, Chung ve Chen, 2008). Gençlerde oluşan internet bağımlılığını kırmanın yollarından biri kişisel gelişimlerini desteklemeye yönelik çalışmalara daha fazla ağırlık vermek olabilir. Bu bağlamda etkili problem çözme becerilerine sahip gençlerin internetin olumsuz etkilerinden korunacağı düşünülebilir. Problem çözme becerisine sahip bireyler; yaşamlarındaki güçlüğü görür, eleştirel düşünebilir, alternatifler üretebilir, kendisi için en uygun olan durumu değerlendirebilir (Güzel, 2004). Problem çözme becerisine sahip olmak gençlerin internet bağımlılık düzeyleri üzerinde etkili olabilecek bir değişken olabilir. Bu nedenle bu araştırmada lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın alt amaçları aşağıda yer aldığı gibidir;

1. Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri internet bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?
2. Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri cinsiyet, yaş, okul türü, ekonomik düzey, internet kullanım amacı ve internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada lise 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla araştırmada, genel tarama modeli türlerinden ilişki tarama modeli kullanılmıştır. İlişki tarama modeli iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığı ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir. Bu kapsamda lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir (Karasar, 2012; Balcı, 2005). Araştırmanın bağımlı değişkeni internet bağımlılık düzeyidir. Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise problem çözme becerisi, cinsiyet, okul türü, yaş, algılanan ekonomik durum, internet kullanım amacı ve süresidir.

Araştırma Grubu

Örnekleme yapılırken, öncelikle araştırmanın amaçları doğrultusunda sonuçların genellemek istendiği evrenin sınırlandırılıp çalışma evreninin tanımlanması gerekir. Araştırmaların amaçlarına göre en uygun bir çalışma evreni vardır (Karasar, 2005). Bu araştırmanın çalışma evrenini 2012-2013 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Ümraniye ilçesinde bulunan ortaöğretim kurumlarında okuyan 9. ve 10. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Ümraniye ilçesinde yaşanan insanların sınıfsal ve kimliksel çeşitliliğinden dolayı evreni iyi temsil edileceği düşünülmüştür. Araştırma evreninin de toplam 16 resmi kurum bulunmaktadır. Bu liselerdeki 9. ve 10. sınıf öğrenci sayıları toplamı 14,432'dir (Ümraniye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2013).

Evrende 4 Anadolu Lisesi, 5 Genel Lise ve 7 Meslek Lisesi yer almaktadır. Örnekleme de yer alacak 1 Anadolu Lisesi, 1 Genel Lise ve 2 Meslek Lisesinin belirlenmesi için okullar listelenmiş ve random örnekleme ile kura çekilmiştir. Buna göre Nevzat Ayaz Anadolu Lisesi, Ümraniye Lisesi, Ümraniye Ticaret Meslek Lisesi ile Ümraniye Kız Teknik ve Meslek Lisesi araştırmanın yapılacağı okullar olarak belirlenmiştir. Hedeflenen örneklem sayısına ulaşmak için seçkisiz örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme kullanılarak seçilen 400 lise 9. ve 10. sınıf (197 kız, 203 erkek) öğrencisi araştırma örneklemini oluşturmuştur. Evrendeki orana göre belirlenen araştırma örneklemini, Tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1. Evren ve Örneklemedeki Öğrenci Sayısı

Okul Türü	Evren	%	Örnekleme	%
Anadolu Lisesi	2,434	%17	67	%17
Genel Lise	3,378	%23	93	%23
Meslek Lisesi	8,620	%60	240	%60
Toplam	14,432	%100	400	%100

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla "İnternet Bağımlılık Ölçeği" ve problem çözme düzeylerinin belirlenmesi amacıyla "Problem Çözme Envanteri" kullanılmıştır. Öğrencilerin özlük nitelikleriyle ilgili bilgileri elde etmek için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Aşağıda veri toplama araçları tanıtılmıştır.

İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ); Young (1998) tarafından, DSM-IV'ün "Patalojik Kumar Oynama" ölçütlerinden uyarlanarak oluşturulan "Tanı Anketi" daha sonra geliştirilmiş ve 20 soruluk bir "İnternet Bağımlılık Ölçeği" oluşturulmuştur. Likert tipi bir ölçek olan "İnternet Bağımlılık Ölçeği"nde katılımcıdan "Hiçbir zaman" "Nadiren" "Arada sırada" "Çoğunlukla" "Çok sık" ve "Devamlı" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Bu seçeneklere sırasıyla 0, 1,

2, 3, 4 ve 5 puan verilmektedir. 80 ve üzeri puan alanlar "internet bağımlısı" olarak tanımlanmaktadır. 50-79 puan arası alanlar "sınırlı semptom gösterenler", 50 puan ve altı alanlar "semptom göstermeyenler" olarak tanımlanmıştır. Bayraktar (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek, 12 - 17 yaş grubu ergenlerin internet bağımlılık düzeylerini değerlendirebilecek özelliğindedir. Testin standardize edilmiş Alpha değeri açısından güvenilirliği ,91 Spearman - Brown değeri açısından da ,87'dir.

Problem Çözme Envanteri (PÇE); Ölçeğin özgün adı, Problem Solving Inventory, Form-A (PSI-A)'dır. Ölçek, P.P. Heppner ve Petersen, (1982) tarafından geliştirilmiştir. Heppner ve Peterson tarafından (1982) geliştirilen "Problem Çözme Envanteri" bireyin problem çözme yeteneklerini ya da tarzını değerlendirmesi ve farkına varmasını yansıtmaktadır. Burada problem kavramı yaşanan sürekli bir kararsızlık, bireyin karşısına çıkan herhangi bir durumun istenmedik bir şekilde engellenmesi, içinde bulunulan durumdan hoşnut olmama, bireyin başka bireylerle çelişen istek ve amaçları, yaşanan kaygı ve bunalımlar, arkadaşları ile geçimsizlik vb. gibi daha birçok kişisel durumları ifade etmektedir. Envanter bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini algılayışlarını değerlendirmektedir (Şahin ve Savaşır, 1997). Ergen ve yetişkinlerde uygulanmaktadır. Seçenekler: "Her zaman böyle davranırım", "Çoğunlukla böyle davranırım", "Sık sık böyle davranırım, Arada sırada böyle davranırım", "Ender olarak böyle davranırım" ve "Hiçbir zaman böyle davranmam" şeklindedir. Verilen cevaplara 1 ile 6 arasında değişen puanlar verilir. Puanlama esnasında 9, 22. ve 29. maddeler puanlama dışı tutulur. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30. ve 34. maddeler ters olarak puanlanan maddelerdir. Bu maddelerin yeterli problem çözme becerilerini temsil ettiği varsayılır. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığını göstermektedir (Ağır, 2007).

Kişisel Bilgi Formu; Araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak hazırlanan Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Kişisel Bilgi Formunda araştırmanın bağımsız değişkenlerinin her birisi için ayrı sorularla bilgi alınması amaçlanmıştır. Sorular kapalı uçlu olarak hazırlanmış, cevaplar sorunun olası cevaplarına göre değişken sayıda seçenekli olarak verilmiştir. Araştırma değişkenlerinden cinsiyet, okul türü, yaş, algılanan ekonomik durum, internet kullanım amacı ve süresi ele alınmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmada verilerin analizi "SPSS 16.0" programı kullanılarak yapılmıştır. Çözümleme ve yorumlamalarda hangi istatistiksel teknikten faydalanılacağını belirlemek amacıyla, internet bağımlılığı ölçeği ve problem çözme envanterinden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Bir Örneklem Kolmogorov Smirnov testinden faydalanılmıştır. İnternet bağımlılığı ölçeğinden elde edilen veriler normal dağılım göstermediği için ($p < .05$) analizlerde parametrik olmayan istatistiksel tekniklerden Mann-Whitney U testi ile Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Problem çözme envanterinden elde edilen veriler normal dağılım göstermiştir ($p > .05$). Problem çözme becerisi ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi belirlemek için parametrik olmayan istatistiksel tekniklerden Spearman'ın Sıralama Korelasyon Katsayısı analizinden yararlanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, çalışmadan elde edilen bulgular, amaçlar bölümünde yer alan sıralamaya göre verilmiştir.

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci amacı "Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" şeklindedir. Bu amacı sınamak üzere yapılan analiz Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. İnternet Bağımlılığı Ölçeği Puanları ile Problem Çözme Envanteri Puanları Arasındaki İlişki

Değişken	N	rho	p
İnternet Bağ. Problem Ç.E.	400	,288	,000

Tablo 2’de görüldüğü gibi, İnternet Bağımlılığı Ölçeği puanları ile Problem Çözme Envanteri puanları arasındaki ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Spearman’ın sıralama korelasyon katsayısı analizi sonucunda değişkenler arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır ($r=,288$; $p<0,01$). Bu duruma göre öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri arttıkça, Problem Çözme Envanteri’nden aldıkları puanlar artmaktadır. Başka bir ifadeyle öğrencilerin problem çözme becerileri konusunda yetkinlikleri azalmaktadır.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci amacı “Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri cinsiyet, yaş, okul türü, ekonomik düzey, internet kullanım amacı ve internet kullanım süresi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Bu amacı sınamak üzere yapılan analizler Tablo 3, 4,5 ve 6’da yer almaktadır.

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	p
İnternet B.Ö.	Kız	197	152,01	29945,50	10442,50	-8,266	,000
	Erkek	203	247,56	50254,50			

Tabloda görüldüğü gibi “İnternet Bağımlılığı Ölçeği” puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($Z=-8,266$; $p<,05$). İnternet bağımlılık puanları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Fark erkek öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir. Elde edilen bu bulgulardan erkek öğrencilerin daha fazla internet kullandığı düşünülebilir.

Tablo 4. Ekonomik Durum Değişkenine İlişkin Bulgular

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
İnternet B.Ö.	Düşük	31	232,42	16,396	2	,000
	Orta	339	191,16			
	Yüksek	30	273,05			

Tabloda görülebileceği üzere, “İnternet Bağımlılığı Ölçeği” puan ortalamalarının ekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<01$). Bu işlemin ardından anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney-U tekniğine geçilmiştir.

Mann Whitney-U analizi sonucunda orta ekonomik düzeye sahip grup ile yüksek ekonomik düzeye sahip grup arasında, yüksek ekonomik düzey lehine istatistiksel olarak ($Z=-3,681$, $p<,01$) anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum, yüksek ekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin, orta ekonomik düzeyde bulunan öğrencilere göre daha çok internet bağımlısı olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 5. İnternet Kullanım Amacı Değişkenine İlişkin Bulgular

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	P
İnternet B.Ö.	Araştırma-Bilgilenme	145	138,18	70,371	2	,000
	Oyun	67	260,92			
	İletişim-Sohbet	188	227,04			

Tabloda görülebileceği üzere, “İnternet Bağımlılığı Ölçeği” puan ortalamalarının internet kullanım amacı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<01$). Bu işlemin ardından anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney-U tekniğine geçilmiştir.

Mann Whitney-U analizi sonucunda interneti araştırma-bilgilenme amacı ile kullanan grup ile oyun ve iletişim-sohbet amaçlı kullanan gruplar arasında, oyun ($Z=-6.815$, $p<,01$) ve iletişim-sohbet amaçlı kullanan gruplar lehine ($Z=-7.129$, $p<,01$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum, interneti oyun ve iletişim-sohbet amaçlı kullanan öğrencilerin, araştırma-bilgilenme amacıyla kullanan öğrencilere göre daha çok internet bağımlısı olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer yandan interneti oyun amaçlı kullanan grup ile iletişim-sohbet amaçlı kullanan gruplar arasında, iletişim sohbet amaçlı kullanan grup lehine ($Z=-2,352$, $p<,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum da interneti, iletişim-sohbet amaçlı kullanan öğrencilerin, oyun amacıyla kullanan öğrencilere göre daha çok internet bağımlısı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 6. İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin Bulgular

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	P
İnternet B.Ö.	10 saat ve altı	163	102,04	242,070	2	,000
	11-21 saat	118	219,08			
	22 saat ve üzeri	119	316,94			

Tabloda görülebileceği üzere, “İnternet Bağımlılığı Ölçeği” puan ortalamalarının internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<01$). Bu işlemin ardından anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney-U tekniğine geçilmiştir.

Mann Whitney-U analizi sonucunda interneti haftada 10 saat ve altında kullanan grup ile 11-21 saat ve 22 saat ve üzeri kullanan gruplar arasında, 11-21 saat ($Z=-10,112$, $p<,01$) ve 22 saat ve üzeri kullanan gruplar lehine ($Z=-13,686$, $p<,01$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca interneti haftada 11-21 saat kullanan grup ile 22 saat ve üzeri kullanan gruplar arasında, 22 saat ve üzeri kullanan grup lehine ($Z=-8,723$, $p<,01$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum internet kullanım süresi arttıkça internet bağımlılığının da arttığını göstermektedir.

Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyi yaş ve okul türüne göre farklılık göstermemektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada, öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme beceri puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre internet bağımlılığı yüksek olan öğrencilerin, problem çözme beceri düzeyleri düşüktür. Kişideki herhangi bir bağımlılığın artmasının, o kişinin problem çözme becerilerini olumsuz etkileyeceği düşünülebilir. Öte yandan internet bağımlılığı kişinin problem çözme becerilerindeki eksiklikten de kaynaklanabilir. Bir diğer olası sebep de internet bağımlılığının zaman içinde problem çözme becerilerini düşürüyor olması olarak varsayılabilir. Bu araştırmada bir sonuç olarak karşımıza çıkan, problem çözmenin düşük oluşu ve internet bağımlılığı arasındaki bağlantı bundan sonra yapılacak olan araştırmalar da yukarıdaki çerçeveler dâhilinde incelenerek konu ayrıntılandırılabilir. Nitekim bu bağlantıya

işaret eden araştırmalar mevcuttur (Mertoğlu, Öztuna 2004; Orhan, Akkoyunlu, 2004; Bordia, Difonza 2004; Brand-Gruwel, Wopereis, Walraven 2009). İnternet kullanımı bir yandan çocuk ve gençlerin bilgiye ulaşmalarını, araştırma yapmalarını problem çözme, yaratıcılık, kritik düşünme gibi kişisel gelişimlerini destekleyen teknolojik bir mucize olarak değerlendirilirken, diğer yandan da aşırı, kontrolsüz, amacı dışında ve bilinçsiz kullanım yönü ile kaygılara ve korkulara neden olarak, kişisel becerilerin gelişmesini olumsuz etkilediği, giderek yalnızlaşma ve yüz yüze ilişki kurmada zorluk yaşanmasına sebep olduğu düşünülmektedir (Tarı Cömert, Kayıran 2010; Kraut, Patterson, Lundmark, Kiesler, Mukhopadhyay ve Scherlis 1998). Sağlıklı kişilerarası ilişki kurma becerilerinin gelişmesi için, bireylerin karşılaştıkları problemleri çözebilme imkânları yaşayabilecekleri, sanal olmayan ilişkilere ihtiyaçları vardır. Ancak sosyalleşme yoluyla, oyun oynayarak ve yaşamın gereği olan sorunlarla karşılaştıkça problem çözme becerileri gelişecektir. Bu şekilde, çocuk ve ergenlerin daha fazla sosyal ilişki kurma isteğinin gelişmesi ve daha az internete yönelmeleri mümkün olabilir.

Elde edilen bulgular sonucunda erkeklerin internet bağımlılık düzeyleri kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Daha önce yapılan bir çok çalışmada da paralel bulgulara rastlanmıştır (Chou ve Hsiao 2000; Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; DiNicola, 2004; Yang ve Tung, 2007; Tsai ve ark., 2009; Ögel ve Cömert, 2009; Esen, 2010; Gürcan, 2010; İnan, 2010; Yıldız, 2010; Döner, 2011; Gençer, 2011; Üneri ve Tanıdır, 2011; Batıgün ve Kılıç 2011; Bayhan, 2011; Gökçearsan ve Günbatır, 2012). Bu farklılık, araştırmalardaki internet bağımlılık düzeyinin ölçüm biçiminden ve/veya ülkelerin farklı olması nedeniyle kültürel farklılıklar gibi değişkenlerden kaynaklanmış olabilir (Balta ve Horzum, 2008). Erkeklerin internet bağımlılık düzeylerinin kızlardan fazla olmasının nedeninin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden, erkeklerin internet başında daha fazla zaman geçirme imkânı bulmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Erkeklerin daha müdahalesiz ve özgür bırakılması internet kullanımlarını ve erişimlerini arttırmaktadır. Söz konusu erkekler internet kafelere kız öğrencilerden daha fazla gidebilmekte (Taşpınar ve Gümüş, 2005; Çavuş ve Gökdaş, 2006), diğer yandan kız öğrenciler eğitim hayatından yoksun bırakılabilmekte (Atlama ve Özsoy, 2009) ve ev içinde birçok sorumluluk yüklenerek boş zamanları ellerinden alınmakta ya da özgürlük alanlarına müdahale edilerek daraltılmaktadır.

Araştırmada, yüksek ekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin, orta ekonomik düzeyde bulunan öğrencilere göre daha çok internet bağımlısı olduğu bulunmuştur. Daha önce yapılan çalışmalarda da bu bulguyu destekleyen sonuçlar elde edilmiştir (Bayraktar, 2001; Batıgün ve Kılıç, 2011; Sevindik, 2011). Yüksek ekonomik düzeyde olan bireylerin, daha kolay bilgisayar, tablet veya internet bağlantılı telefonlara erişme imkânları olup, bunları sınırsız kullanma fırsatına sahip olduğu düşünülebilir. Ekonomik imkânları çok yeterli olmayan bireylerin ise bu tür teknolojik aletlere ulaşmaları sınırlı olacağından, ancak internet kafe veya sınırsız dolaşım alternatiflerinin bulunduğu ortamlarda internetten faydalanmaları söz konusu olabilir. Bu durum da ekonomik düzeyin internet bağımlılığı üzerindeki etkisini açıklayabilir.

Araştırmada interneti oyun ve iletişim-sohbet amaçlı kullanan öğrencilerin, araştırma bilgilenme amacıyla kullanan öğrencilere göre daha çok internet bağımlısı olduğu bulunmuştur. Yapılan birçok araştırmada, internet kullanım amaçlarının başında eğlence ve iletişim gelmektedir (Martin ve Schumacher, 2000; Bayraktar, 2001; Tsai ve Lin 2003; Cao, Su, Liu ve Gao, 2007; Yang ve Tung 2007; İnan, 2010; Döner, 2011; Hawi, 2012). Bu bulgular iletişim ve eğlence amaçlı internet kullanımının öğrencilerde internet bağımlılığı gelişmesinde etkili olabileceğini göstermektedir. Öztürk (2007) eğitsel bilgisayar oyunlarının öğretimsel amaçlı kullanımının, çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimleri üzerinde olumlu sonuçlar doğurduğunu bulmuştur. Bu araştırmada araştırma-bilgilendirme amaçlı kullanan öğrencilerin temelde bir problemin çözümü için interneti kullandığı düşünülebilir. Ancak bu araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin internet kullanım amaçları daha ziyade oyun ve iletişim-sohbet olarak gözükmektedir. Dolayısıyla araştırmanın interneti daha fazla araştırma amaçlı kullanan daha geniş bir örneklem grubunda karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi düşünülebilir.

Araştırmada internet kullanım süresi arttıkça, internet bağımlılık düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir. Yıldız (2010) lise öğrencilerinde problemlerli internet kullanımının interneti günlük beş saatten fazla kullananlarda, her gün birkaç kez interneti kullananlara göre

farklaştığını bulmuştur. Bu bulguya benzer birçok araştırma da mevcuttur (DiNicola, 2004; Yang ve Tung, 2007; Tahiroğlu, Çelik, Uzel, Özcan ve Avcı, 2008; Balta ve Horzum, 2008; Yıldız, 2010; Genç, 2011; Döner, 2011). İnternet kullanım süresinin internet bağımlılığı için bir risk faktörü olduğuna göre, aşırı internet kullanımı olan öğrencilerin problem çözme becerilerinin daha zayıf olabileceği düşünülebilir. Bu bağlamda problem çözme becerisinin zayıflığı, kişinin kendisini riskli kullanımdan korumasını engelleyici bir faktör olabilir. Ayrıca internet kullanımının artması kişinin sosyalleşmeye ayıracağı süreyi ele geçirdiği için, sosyalleşmenin getireceği bazı avantajlı durumların elde edilememesi de söz konusu olabilir. Bu avantajlardan bir tanesi de problem çözme becerisidir (Yıldız, Ekşisu, 2011; Sünbül, 2008). Nitekim Horzum (2011) çocukların arkadaşlarıyla birlikte oynadığı oyunların karar verme, çevresini tanıma, merak duygusunu tatmin etme, problem çözme becerisi edinmede ve kas gelişiminde etkili olduğuna işaret etmektedir. Geçmişte oyun parklarında ve sokaklarda arkadaşlarla birlikte gerçekleştirilen gerçek etkinlikler olan oyunlar, günümüzde evlerde ya da internet kafelerde bilgisayar başında gerçekleştirilen sanal etkinlikler haline gelmiştir. Hızlı kentleşmenin de oyun ve etkileşim alanlarını daraltarak, çocukların ve gençlerin evlerde internet ve televizyonla vakit geçirmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNİCEF) (2012) "Dünya Çocuklarının Durumu" raporunda hükümetlere çocukları kent planlamasının merkezine yerleştirilmeleri konusunda çağrıda bulunmaktadır. Bu bağlamda hızlı kentleşmenin internet bağımlılığının gelişiminde ve problem çözme becerilerini olumsuz etkilemede bir risk faktörü olabileceği düşünülebilir. Bu nedenle de kentleşme ile beraber iyi bir şehir planlamasının yapılması, çocuk ve gençlerin güvenli bir şekilde sosyalleşebileceği imkânlar yaratılması son derece önemlidir. Bireylerin boş zamanlarını etkili bir şekilde geçirebilecekleri alışkanlıklar edinmesinde ve bunları ifa edebilecekleri ortamların yaratılmasında öğretmenlere ve ailelere iş düşmektedir. Ancak bu şekilde sanal ortamın, doğal ortamın sınırlarını geçmemesi mümkün olabilir. Ayrıca çocukların oyun zamanlarını belirlemeli ve bu sürele uymaları sağlanmalıdır. Özellikle ailelerin çocuklarıyla kuracakları iletişimin desteklenmesi, çocuklarına internette vakit geçirme ve internet kafe ziyaretlerini azaltma konusunda katı kısıtlamalar ve cezalar vermek yerine onlarla karşılıklı konuşmayı ve ikna yolunu seçmeleri konusunda cesaretlendirilmeleri de önemli olabilir. Tüm bu yaklaşımlar internetin problem çözme becerisini olumsuz etkilemesi ihtimalini azaltıcı yaklaşımlar olarak düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Ağır, M. (2007). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtma düzeyleri ile problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki* (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, (1),55-67.
- Armstrong, L., Phillips, J.G. & Saling, L.L. (2000). Potential determinants of heavier internet usage. *International Journal of Human-Computer Studies*, 53, 537-550.
- Atlama S. ve C. Özsoy (2009). Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Türkiye'nin karşılaştırmalı bir analizi. *7. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, 63-77, (30.10.2009), Yalova.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*, Ankara: Pegem A.
- Balta, Ö. Ç. ve Horzum, M. B. (2008). Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 185-203.
- Batıgün, D. A. ve Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişki. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26 (67), 1-10.
- Bayhan, V. (2011). Lise öğrencilerinde internet kullanma alışkanlığı ve internet bağımlılığı (Malatya Uygulaması). *Akademik Bilişim Konferansı*, (2-4 Şubat 2011). Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü* (Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Beard, K. W., (2005). Internet addiction: A review of current assessment techniques and potential assessment questions. *CyberPsychology & Behavior*, 8(1), 7-14.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu UNİCEF (2012). *Dünya çocuklarının durumu, kentsel bir dünyada çocuklar*. Web Site: <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/d/u/du%CC%88nya-c%CC%A7ocuklarının-durumu-2012.pdf> sitesinden 26.05.2013 tarihinde elde edilmiştir.

- Bordia, P., & DiFonzo, N. (2004). Problem solving in social interactions on the Internet: Rumor as social cognition. *Social Psychology Quarterly*, 67(1), 33-49.
- Brand-Gruwel, S., Wopereis, I., & Walraven, A. (2009). A descriptive model of information problem solving while using internet. *Computers & Education*, 53(4), 1207-1217.
- Cao, F., Su, L., Liu, T. And Gao, X. (2007). The relationship between impulsivity and internet addiction in a sample of Chinese adolescents. *European Psychiatry*. 22, 466-471.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: bağımlılık. *VIII. Ulusal PDR Kongresi*. (21-23 Eylül 2005) İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Chou, C., & Hsiao, M. C., (2000). Internet addiction, usage, gratifications, and pleasure experience: The Taiwan College Students" case. *Computer Education*, 35(1), 65-80.
- Chou, C., Condron, L.,& Belland, J. C. (2005). A Review of the research on internet addiction. *Educational Psychology Review*, 17(4), 363-388.
- Çavuş, H. ve Gökdaş, İ. (2006). Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin internetten yararlanma nedenleri ve kazanımları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 56-78.
- Davis, R. A., (2001). A Cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computer in Human Behaviour*, 77, 187-195.
- DiNicola, M. D. (2004). *Pathological internet use among college students: The prevalence of pathological internet use and its correlates* (Doctoral dissertation). Ohio University, The Faculty of Education.
- Döner, C. (2011). *İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığının farklı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.) file:///C:/Users/muge-yuksel-pc/Downloads/300716.pdf adresinden edinilmiştir.
- Esen, K. N. (2007). Akran baskısı ve algılanan sosyal destek değişkenlerine göre, ergenlerde internet bağımlılığının yordanması. *I. Uluslararası Bağımlılık Kongresi*. (28-31 Mayıs 2007), İstanbul.
- Esen, E. (2010). *Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.) file:///C:/Users/muge-yuksel-pc/Downloads/265503.pdf adresinden edinilmiştir.
- Fuat, N. , Him, T. (2013). Üniversite öğrencilerinin internet kullanım durumları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki korelasyon: GAÜ Psikoloji ve Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü öğrencilerinde internet kaynaklı tutum değişiklikleri. *II. International Conference on Communication, Media, Technology and Design*. (02-04 May 2013). Famagusta – North Cyprus.
- Gençer, L. S. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının internet kullanım profilleri ve demografik özelliklere göre farklılıklarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Gökçearsan, Ş. ve Günbatır, S.M. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde İnternet bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.
- Gülşen, D. (2008). *Farklı lig düzeyinde oynayan futbolcuların oynadıkları mekilere, öğrenim durumu ve spor yaşlarına göre problem çözme becerilerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.) file:///C:/Users/muge-yuksel-pc/Downloads/234300.pdf adresinden edinilmiştir.
- Gürçan, N. (2010). *Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile uyumları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Gür, K., Yurt, S., Bulduk, S. Atagöz, S. (2014). Internet addiction and physical and psychosocial behavior problems among rural secondary school students. *Nursing & Health Sciences*. Early View (Online Version of Record published before inclusion in an issue)
- Güzel, A. (2004). *Marmara Üniversitesi öğrencilerinin öğrenme stilleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi.) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Hawi, S. N. (2012). Internet addiction among adolescents in Lebanon. *Computers in Human Behavior*, 28, 1044–1053.
- Heppner, P.P. and C.H. Peterson. (1982). The development and implications of a personal-problem solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 29, 66-75.
- Horzum, B. M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 56-68.

- İnan, A. (2010). *İlköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı* (Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.) file:///C:/Users/muge-yuksel-pc/Downloads/263788.pdf adresinden edinilmiştir.
- Karaca, M. (2007). *Sosyolojik bir olgu olarak internet gençliği: Elazığ örneği*. (Doktora Tezi.) Fırat Üniversitesi. Elazığ.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (27. Basım) Ankara: Nobel.
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M-Y., Yeun, E-J., Choi, S-Y., Seo, J-S. ve Nam, B-W. (2006). Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: A questionnaire survey. *International Journal Of Nursing Studies*, 43, 185-192.
- Kraut R, Patterson M, Lundmark V, Kiesler S, Mukhopadhyay T, Scherlis W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological wellbeing?, *American Psychologist*. 53(9):1017-1031.
- Mertoğlu, H., & Öztuna, A. (2004). Bireylerin teknoloji kullanımı problem çözme yetenekleri ile ilişkili midir? *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3(1), 83-92
- Morahan-Martin, J., Schumacher, P., (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16, 13-29.
- Moreno, M. A. & Kolb, J. (2012). Social networking sites and adolescent health. *Pediatric Clinics of North America*, 59, 601-612.
- Orhan, F., & Akkoyunlu, B. (2004). İlköğretim öğrencilerinin internet kullanımları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (26), 97-108.
- Özen, Y., Gülaçtı, F. ve Çıkılı, Y. (2004). Eğitim bilimleri ve internet. *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 52-57.
- Öztürk, D. (2007). *Bilgisayar oyunlarının çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimleri üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Öztürk, Ö., Odabaşoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. ve Kalyoncu, Ö.A., (2007). İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), 36-41.
- Park, T.Y.; Kim, S., Lee, J. (2014). Family therapy for an internet-addicted young adult with interpersonal problems. *Journal of Family Therapy*. 36 (4), 394-419.
- Sevindik, F. (2011). *Fırat Üniversitesi öğrencilerinde problemlerli internet kullanımı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi* (Doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.) file:///C:/Users/muge-yuksel-pc/Downloads/282091.pdf adresinden edinilmiştir.
- Sparrow, P. and Griffiths, P. (1997). Crime and information technology: Hacking and pornography on the internet. *Probation Journal*, 44, 144-148.
- Sünbül, D. (2008). *Müzakere (problem çözme) ve arabuluculuk eğitim programının ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme becerileri, öfke kontrolü ile özsaygı düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi., Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Şahin, N. H. ve Savaşır, I. (1997). *Bilişsel davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*. Ankara; Türk Psikologları Derneği Yayınları.
- Şendağ, S. ve Odabaşı, H.F. (2007). İnternet bağımlılığı: Çocukların psikososyal gelişimi üzerindeki etkileri. *International Educational Technology Conference*, (3-5 May 2007), Near East University-North Cyprus.
- Tahiroğlu, A.Y., Çelik, G.G., Uzel, M., Özcan, N. ve Avcı, A. (2008). Internet use among Turkish adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 11(5), 537-543.
- Tarı-Cömert, I. ve Ögel, K. (2009). İnternet ve bilgisayar bağımlılığının yaygınlığı ve farklı etkenlerle ilişkisi. *Türkiye Klinikleri. J Foren Med*, 6(1), 9-16.
- Tarı-Cömert, I., Kayıran, M.S. (2010). Çocuk ve ergenlerde internet. *Çocuk Dergisi* 10(4):166-170.
- Taşpınar, M. ve Gümüş, Ç. (2005). Ülkemizde internet kafelerin ortam ve kullanıcı profili. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 80-93.
- Taylan, S. (1990). *Heppner'in problem çözme envanterinin uyarlama, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tsai, C. C., Lin, S. S. J., (2003). Internet addiction of adolescents in Taiwan: An interview study. *CyberPsychology & Behavior*, 6(6), 649-652.
- Tsai, F.H., Cheng, H.S., Yeh, L.T., Shih, C., Chen, C.K., Yang, C.Y. and Yang, K.Y. (2009). The risk factors of internet addiction-A survey of university freshmen. *Psychiatry Research*, 167, 294-299.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2012). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. Web Site: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10880> adresinden 26 Kasım 2012 tarihinde elde edilmiştir.

- Türkiye İstatistik Kurumu (2013). *İstatistiklerle gençlik*. Web Site: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13509> 27.05.2013 tarihinde elde edilmiştir.
- Ümraniye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2013). *Kurumlarımız (Resmi Liseler)*. Web Site: <http://umraniye.meb.gov.tr/www/kurumlarimiz/kategori/15> adresinden 24 Şubat 2013 tarihinde elde edilmiştir.
- Üneri, Ş. Ü. ve Tanıdır, C. (2011). Bir grup lise öğrencisinde internet bağımlılığı değerlendirmesi: Kentsel çalışma. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 265-272.
- Watson, J. C., (2005). Internet addiction diagnosis and assessment: Implications for counselors. *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory, & Research*, 33(2), 17-30.
- Yang, S. C., Tung, C. J., (2007). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23, 79-96.
- Yen, J., Ko, C., Yen, C., Chen S., Chung W., Chen C., (2008). Psychiatric symptoms in adolescents with internet addiction: Comparison with substance use. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 62, 9-16.
- Yıldız, İ. (2010). *Lise öğrencilerinde problemlerli internet kullanımı ile sağlıklı yaşam biçimi davranışları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.) <file:///C:/Users/muge-yuksel-pc/Downloads/293368.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Yıldız, S.A., Ekşisu, M. (2011). Problem çözme becerisini geliştirme programının 9. Sınıf öğrencilerinin problem çözme becerisi üzerindeki etkisi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13 (1), 189-206.
- Young, K. S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- Young, K. S. (1998) Center for internet addiction. İnternet addiction test (IAT). Web Site: http://www.netaddiction.com/resources/internet_addiction_test.htm adresinden 25 Kasım 2012 günü elde edilmiştir.